

หลักการสื่อสารทางการเมืองสู่กระบวนการการเมืองของไทย Principles of political communication into the Thai political process

พระครูวุฒิธรรมบัณฑิต^{*}, สมนึก จันทร์โสภา^{*}, ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน[†]
และรังสรรค์ วัฒนาชัยวัฒน์[‡]

Received January 10, 2020; Revised February 12, 2020; Accepted June 25, 2020

บทคัดย่อ

จากการศึกษาการสื่อสารทางการเมืองเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนถึงข้อเท็จจริง ทัศนคติ และความคิดเห็น รวมไปถึงประสบการณ์ต่างๆ ในทางการเมือง ที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลปัจจุบันการสื่อสารทางการเมืองในประเทศไทยได้ดี ถ้ากล่าวถึงกระบวนการยังเป็นการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย การเทคโนโลยีที่สมัยและกลยุทธ์การสื่อสารแบบใหม่ อินเทอร์เน็ตได้นำเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมืองของแต่ละฝ่าย ทำให้ประชาชนที่ได้รับสื่อทางการเมืองในปัจจุบัน การพิจารณาอย่างพินิจพิเคราะห์ข้อมูลด้วยความมีเหตุผล และรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงทางการเมือง โดยไม่หลงเชื่อกระบวนการโฆษณาชวนเชื่อในการปลุกกระตือรือร้นเพื่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติ สื่อมวลชนควรมีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ภาคประชาชนในเรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง เสริมสร้างการเมืองภาคพลเมืองให้มีความเข้มแข็ง รู้เท่าทันนักการเมือง พรรคการเมือง กลุ่มทางการเมืองในแต่ละฝ่ายที่ขับเคลื่อนทางการเมือง ต่อสู้ทางด้านความคิด และอุดมการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน สามารถทำอะไรจึงจะนำไปสู่ความสามัคคีของประชาชน ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาและเรียนรู้ประชาธิปไตยในสังคมไทยที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: หลักการสื่อสารทางการเมือง, การเมืองของไทย

Abstracts

The study of political communication is a political process that involves the exchange of facts, views and opinions. Including various experiences Politically The relationship between people nowadays, political communication in Thailand is good. If it comes to the process, it is more modern technology Modern technology and new communication strategies The Internet has become a tool in each party's political struggle. Making people who receive the current political media Critical consideration of information with rationality And be aware of political facts Without being convinced of the propaganda process to incite to harm the nation The mass media should properly enhance knowledge and understanding of the people's sector on democracy. Strengthening the citizens' politics Be aware of politicians, political parties, political groups in each political force. Thought struggle And current political ideologies Can do to lead to unity of the people Promote sustainable development and learning of democracy in Thai society.

Keywords: Principles of political communication, Thai politics

^{*} รองศาสตราจารย์ ดร. ประธานหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี โทร. 0818908464 อีเมลล์ chaiyasit_ae@hotmail.com

[†] ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[‡] อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[‡] นักวิเคราะห์นโยบายและแผน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

บทนำ

จากการศึกษาการสื่อสารทางการเมือง มีลักษณะเป็นระบบของการแพร่ข่าวสารทางการเมือง ไปยังสมาชิกทางการเมือง การสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นแบบแผน หรือกระบวนการแพร่ข่าวสารทางการเมือง ระหว่างสมาชิกกับหน่วยต่าง ๆ ในระบบการเมือง หรือมีบทบาทเป็นตัวกลางระหว่างประชาชนกับรัฐบาล โดยเป็นช่องทางในการเสนอข่าวสารข้อมูลทางการเมืองต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการตัดสินใจ และนโยบายของรัฐบาลให้ประชาชนได้รับรู้ ขณะเดียวกัน ก็เป็นกระบวนการในการนำเอาข้อเรียกร้อง และความต้องการของประชาชนไปสู่รัฐบาล ที่จะกำหนดนโยบายและตัดสินใจให้สอดคล้อง และสนองตอบความต้องการของประชาชนได้มากยิ่งขึ้น

การสื่อสารทางการเมือง กิจกรรมการสื่อสารที่มนุษย์กระทำ หรือเกิดขึ้นนอกบ้านเรือนของตนเอง การยื่นข้อเรียกร้องระหว่างประเทศการกล่าวคำปราศรัยของนักการเมือง ความหมายเชิงแคบ หมายถึง กิจกรรมใด ๆ ของสถาบันเฉพาะ ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่กระจายข้อมูลข่าวสาร ความคิดและทัศนคติอันเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

เพราะการสื่อสารทางการเมืองมีคุณลักษณะ 4 ประการ ประกอบด้วย 1) การสื่อสารทุกรูปแบบที่ดำเนินโดยนักการเมือง และผู้ที่เกี่ยวข้องทางการเมือง 2) โดยมีวัตถุประสงค์ที่เจาะจง 3) การสื่อสารที่สื่อมวลชนและผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่งถึงนักการเมือง 4) กิจกรรมการสื่อสารที่สื่อมวลชนนำเสนอเกี่ยวกับการเมือง การสื่อสารทางการเมือง ประกอบด้วย 3 ส่วน 1) องค์การทางการเมือง (political organization) 2) สื่อ (media) 3) ประชาชน (citizens) หรือผู้รับสาร (audience) กระบวนการสื่อสาร ประกอบด้วย 1) ผู้ส่งสาร : ประกอบด้วย กลุ่มคือแหล่งข่าว เช่น พรรคการเมือง รัฐบาล ข้าราชการ กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลักดันต่าง ๆ และอีกกลุ่มหนึ่งคือ สื่อมวลชน 2) สาร : เนื้อหาของข่าวสารซึ่งเป็นเนื้อหาทางการเมือง สาธารณะ เช่น การเลือกตั้ง การแก้ไขกฎหมาย 3) สื่อ : ช่องทางในการสื่อสารและการเผยแพร่ข่าวสาร ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ 4) ผู้รับสาร : เป้าหมายในการสื่อสาร 5) ผล : ภาพลักษณ์ของการสื่อสารทางการเมืองในสายตาของบุคคลทั่วไป หน้าที่ของการสื่อสารทางการเมือง 1) สร้างทัศนคติทางการเมือง 2) สร้างความสนใจในการเมือง 3) สร้างความรู้และความเข้าใจทางการเมือง 4) สร้างบทบาททางการเมือง

สรุปได้ว่าแม้ว่ากาลเวลาจะผ่านพ้นมาหลายศตวรรษแล้ว แต่การสื่อสารทางการเมืองในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมไทยยังคงมีลักษณะเหมือนสมัยโบราณ คือ การใช้วาทยาศาสตร์ การโฆษณาชวนเชื่อผสมผสานในการสื่อสารเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมืองยังทำหน้าที่สร้างทัศนคติทางการเมืองที่คับแคบ ในรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ-ไพร่ฟ้า หรือไพร่ฟ้า-มีส่วนร่วม สร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแบบอำนาจนิยม “ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ” ข้ามไม่พ้นการเมืองแบบน้ำเน่า การทุจริตคอร์รัปชัน การสมคบคิดระหว่างผู้มีอำนาจกับนายทุนแย่งชิงทรัพยากรงบประมาณ และทรัพยากรธรรมชาติจากประชาชน โดยอ้าง “ทำเพื่อชาติ” หรือ “เพื่อความมั่นคง” เพราะประชาชนในประเทศด้อยพัฒนายังต้องเผชิญต่อชะตากรรมวิกฤตความยากจน วิกฤตสิ่งแวดล้อม และวิกฤตวัฒนธรรมอียาวนาน การสื่อสารทางการเมืองยังเป็นแบบที่เห็นและเป็นอยู่ในปัจจุบัน

ความหมายของการสื่อสารทางการเมือง

เจตน์ศักดิ์ แสงสิงแก้ว (เจตน์ศักดิ์ แสงสิงแก้ว, 2524: 37-38.) กล่าวว่า การสื่อสารด้านการเมือง คือ หน้าที่ของระบบในขั้นพื้นฐาน (Basic System Function) ซึ่งจะมีผลในการรักษา และเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองและโครงสร้างทางการเมือง ความจริงแล้วอาจกล่าวได้ว่า ความเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ในระบบการเมืองมีส่วนเกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการสื่อสารซึ่งมักเป็นทั้งในรูปของต้นเหตุและผลลัพธ์ การสื่อสารทางการเมือง คือ การสนทนา และเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างบริสุทธิ์ เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะ (อย่างเช่นรายได้, ภาษีอากร), อำนาจหน้าที่อย่างเป็นทางการ (อำนาจในทางตุลาการ, นิติบัญญัติ และบริหาร)และการให้ข้อมูลที่โดยนัยอย่างใดอย่างหนึ่งตามอำนาจหน้าที่นั้น ๆ

อาคม สุวรรณกันทา (อาคม สุวรรณกันทา, 2542: 4, 24.) ได้ชี้ให้เห็นถึงการสื่อสารและการควบคุมว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่งของระบบการเมืองเป็นเสมือนเส้นประสาท (The Nerves of Government) ของระบบการเมือง ทั้งนี้เขาได้อธิบายถึงกระบวนการสื่อสารทางการเมืองว่า เป็นเรื่องของการแสดงออกซึ่งความเรียกร้องต้องการของประชาชน การตอบสนองของรัฐ อันนำไปสู่การตัดสินใจตลึงใจ อันเป็นผลจากการสื่อสารทางการเมืองในสังคมนั้น ระบบการเมืองจะสามารถดำรงคงอยู่ และมีบูรณภาพได้ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะ “ตอบสนอง” ต่อการเรียกร้องต้องการทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมืองเป็นตัวกลางหรือสื่อกลางระหว่างสมาชิกของระบบการเมืองกล่าวคือ เป็นช่องทางในการเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการตัดสินใจและนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล ให้ประชาชนได้รับรู้ ในขณะเดียวกันก็จะเป็นกระบวนการในการนำเอาข้อเรียกร้อง และความต้องการของประชาชนไปให้รัฐบาลได้รับรู้เช่นกัน

Harold D.Lasswell (Harold D.Lasswell, 1978: p. 10) อธิบายถึงการสื่อสารทางการเมืองว่าเป็นการตอบคำถามที่ว่าใคร, พูดอะไร, ด้วยช่องทางใด, ถึงใคร และมีผลกระทบใดบ้าง

Chaffee (Chaffee, อ้างใน บุญทริกา เจียงเพ็ชร, 2543: 23) กล่าวถึงการสื่อสารทางการเมืองว่า มีลักษณะเป็นระบบของการแพร่ข่าวสารทางการเมืองไปยังสมาชิกของระบบราชการเมือง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองเป็นแบบแผนหรือกระบวนการเผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองระหว่างสมาชิกกับหน่วยต่างๆ ในระบบการเมือง โดยข่าวสารทางการเมืองนั้น Chaffee หมายความว่า ความรู้ (Knowledge) ของสมาชิกในระบบการเมือง เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวใดๆ (Any Change) ในสภาวะของระบบ ในแง่ของการใช้อำนาจหน้าที่หรืออำนาจรัฐ (the Authoritative) แบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม (Allocation of Value)

พฤษติสาณ ชุมพล (พฤษติสาณ ชุมพล, 2540: 181) กล่าวถึงการสื่อสารทางการเมือง คือ กระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทรรศนะ และความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ ในทางการเมืองระหว่างบุคคล การสื่อสารทางการเมืองจึงนับเป็นกระบวนการพิเศษที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง และทำให้บุคคลสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมการเมืองนั้น

ความสำคัญของการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งนี้เพราะสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือทัศนคติของบุคคลตลอดจนอาจทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและแบบแผนแห่งความเป็นอยู่ในสังคมได้ ในทำนองเดียวกันการสื่อสารทางการเมืองเองก็เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาทางการเมืองของระบบการเมืองด้วยเช่นกันกล่าวคือ การสื่อสารทางการเมืองจะทำให้ประชาชนได้รับรู้ และเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ ทางการเมือง เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ก็อาจจะก่อให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญและจำเป็นของการปกครองในระบบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบการเมือง จะทำให้รัฐบาลสามารถรับรู้ถึงความต้องการของประชาชน และสามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างถ้วนทั่ว

เสรี วงษ์มณฑา (2537 : 124-127) กล่าวถึงการสื่อสารที่มีผลต่อระบบการเมือง ซึ่งสามารถระบุได้ดังนี้

1) เป็นการสร้างทัศนคติทางการเมือง การพูดคุย การเผยแพร่ การประชุม การอบรมการแจกใบปลิว การติดป้ายประกาศ การแจกแผ่นพับ ข่าว และบทความทางวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร สามารถที่จะช่วยสร้างสำนึกทางการเมือง ค่านิยมทางการเมือง และทัศนคติทางการเมืองให้แก่ประชาชนได้ การให้ข่าวสารเกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาล เหตุผลของการออกกฎหมาย การออกนโยบาย การกำหนดโครงการต่างๆ ขึ้นมาจะทำให้ประชาชนรู้จักรัฐบาลดีขึ้น เข้าใจรัฐบาลดีขึ้น และยอมรับรัฐบาลได้มากขึ้นข่าวคราวเกี่ยวกับนักการเมืองจะสร้างความรู้สึกให้แก่ประชาชนว่า ควรจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองมากน้อยเพียงใด อย่งที่เป็นอยู่ในขณะนี้แม้มีฝรั่งบางคนเขียนถึงเมืองไทยว่า การเมืองไทยเป็นการเข้าร่วมของผู้ไม่รู้ แต่ผู้ไม่รู้เข้าร่วม (Uninformed participants and information non-participants) นั่นคือคนรู้อะไรดี ๆ มักจะเสื่อมศรัทธาในระบบการเมือง และไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น ไม่ไปเลือกตั้ง แต่คนที่สนใจนั้นเพราะยังไม่รู้อะไรดีนัก จึงยังศรัทธาอยู่ เช่น ขาวนาที่ไปเลือกตั้งกันมาก เป็นต้น

2) สร้างความสนใจทางการเมือง ในสมัยก่อนนั้นคนส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจการเมืองนักเพราะไม่ค่อยได้ข่าวสารทางการเมือง ไม่เคยพบเห็นนักการเมืองหรือผู้บริหาร แต่ในปัจจุบันนี้ข่าวคราวของรัฐบาลมีให้สัมผัส รับรู้กันเป็นประจำ นักการเมืองจะเป็นข่าวให้เห็นทั้งในหนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง ตลอดจนการวิพากษ์วิจารณ์ทางสื่อต่างๆ อยู่เป็นประจำ จึงมีส่วนทำให้คนในยุคนี้สนใจข่าวสารการเมืองเพิ่มมากขึ้น

3) สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง นอกเหนือจากการสร้างความสนใจแล้วการสื่อสารยังถูกนำมาใช้สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองได้อย่างมาก การเผยแพร่ประชาธิปไตยโดยสื่อบุคคลกิตติ โดยสื่อมวลชนกิตติ หรือการนำเสนอพระราชบัญญัติใหม่ที่ประชาชนต้องรับรู้และเข้าใจ เพื่อปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดีสู่ประชาชนด้วยการสื่อสาร

4) สร้างบทบาททางการเมือง ความสนใจที่ก่อให้เกิดความรู้และทัศนคติ อันจะนำไปสู่การกำหนดบทบาททางการเมืองประชาชนในปัจจุบันได้รู้ถึงบทบาท สิทธิ และหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นประชาชนที่ดีขึ้น การเขียนจดหมายถึงสื่อมวลชนก็เป็นการแสดงบทบาททางการเมืองการได้รับข่าวสารทำให้เรารู้บทบาททางการเมือง และการแสดงบทบาททางการเมืองก็เป็นการส่งข่าวสารไปยังผู้บริหาร หรือรัฐบาลด้วยเช่นกัน

5) การสื่อสารเป็นการนำเอารัฐบาลเข้าไปอยู่ในบ้านของประชาชน นักรัฐศาสตร์จะมองว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการสื่อสารที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ส่วนการสื่อสารทางด้านสื่อมวลชนนั้นจะมีบทบาทสำคัญรองลงมา การที่นักการเมืองได้

พบปะพูดคุยกันกับประชาชนนั้นย่อมดีกว่าการที่จะกระจายข่าวสารต่างๆ ออกไปทางสื่อมวลชน แต่ในกรณีที่การสื่อสารระหว่างบุคคลไม่สามารถกระจายไปได้อย่างทั่วถึง สื่อสารมวลชนจะเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการทำให้ประชาชนรู้จักพรรคการเมือง ผู้นำของรัฐบาลและผลงานของรัฐบาล โดยผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารที่รวดเร็ว และทันสมัยในปัจจุบัน

6) การสื่อสารมวลชนทำให้ความสนใจของประชาชนมีลักษณะความเป็นนานาชาติ(Cosmopolitan-Oriented) โดยในปัจจุบันนี้โทรทัศน์ การส่งข่าวผ่านดาวเทียมทำให้ความสนใจของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป นอกจากการสนใจแต่เพียงสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเท่านั้น พวกเขายังสนใจสิ่งที่อยู่ไกลตัว มีความคิดที่เป็นสากลกันมากยิ่งขึ้น ทำให้รัฐบาลต้องตื่นตัวกับการสนองตอบความต้องการของประชาชนตามมาตรฐานนานาชาติที่ประชาชนมีโอกาสได้พบเห็น

7) การสื่อสารถูกนำมาใช้ในการรับรองสถานภาพก่อนที่จะเป็นนักการเมือง คนบางคนไม่เป็นที่รู้จักเลย แต่การที่สื่อมวลชนเขียนถึงเขาบ่อยๆ ในวงสนทนามีคนพูดถึงเขาบ่อยๆ คนที่ไม่มีความสำคัญก็มีความสำคัญขึ้น สถานภาพดังกล่าวเป็นอะไรก็ได้รับการยอมรับขึ้นเพราะฉะนั้นในการเสนอนักการเมืองให้รับใช้ประชาชนนั้น พรรคการเมืองจะสร้างการยอมรับโดยการเสนอบุคคลดังกล่าวในสื่อมวลชนด้วยความถี่สูง ให้คนได้รู้จักคุณสมบัติและผลงานต่างๆ ของเขา แม้คนบางคนจะมีผลงานมากกว่าความสามารถสูงกว่า แต่ถ้าไม่ได้รับการเสนอในข่าวของสื่อมวลชน ไม่มีการกล่าวขวัญถึงคนก็ย่อมไม่ยอมรับสถานภาพ

นอกจากสื่อมวลชนจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างตัวบุคคลของนักการเมืองให้เป็นที่ยอมรับแล้ว รัฐบาลเองจำเป็นต้องใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการนำเสนอข่าวของรัฐบาลไปสู่ประชาชนไม่ว่าจะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของรัฐบาล หรือการนำเสนอนโยบายต่างๆ ออกมาหรือแม้กระทั่งการใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการรับฟังเสียงสะท้อนกลับจากประชาชนในประเด็นต่างๆ ขณะเดียวกันประชาชนเองก็ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนที่สำคัญประชาชนยังสามารถใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการนำเสนอข้อเรียกร้องต่างๆ ไปยังรัฐบาล หรือหน่วยงานราชการได้ด้วย

นอกจากนี้ Lucian W. Pye (อ้างใน วัฒนา พุทธางกูรานนท์, 2531: 144-145) ได้พิจารณาบทบาทของการสื่อสารในการพัฒนาทางการเมือง โดยแบ่งสังคมออกเป็น 3 แบบ

1) สังคมโบราณ (Traditional Society) คือ เป็นสังคมซึ่งระบบการเมืองยังไม่พัฒนาอาจเป็นระบบหัวหน้าเผ่า (Tribal Leader) หรือเจ้าผู้ครองนครหรือราชาธิปไตย หรือคณาธิปไตยซึ่งคงรูปไม่แน่นอน ในสังคมเช่นนี้การสื่อสารทางการเมืองเป็นไปตามระดับสถานะทางการเมืองซึ่งกำหนดแน่นอนตายตัว การถ่ายทอดข่าวสารและความคิดเห็นไปในทางเดียว คือ จากเบื้องบน(ผู้ครองอำนาจในแผ่นดิน) ลงมาสู่ประชาชน ไม่มีการถ่ายทอดย้อนกลับจากประชาชนไปสู่ผู้กุมอำนาจ ในการปกครองในสังคมแบบนี้การสื่อสารมวลชนยังไม่กำเนิดขึ้น เพราะมวลชน (Mass) ยังไม่มีสิทธิมีเสียงทางการเมือง มวลชนมีหน้าที่เพียงรับฟังคำสั่งและการณ์หรือคำชี้แจงจากรัฐบาลเท่านั้น

2) สังคมสมัยใหม่ (Modern Society) ในสังคมเช่นนี้ อำนาจทางการเมืองกระจายออกไปสังคมประกอบด้วยกลุ่มชนซึ่งมุ่งปกป้องรักษาสิทธิและผลประโยชน์ของตนเอง อำนาจทางการเมืองอาจเปลี่ยนแปลงได้โดยสันติ การสื่อสารทางการเมืองเป็นไปในลักษณะทิศทางที่สวนกันคือ ข่าวสารและความคิดเห็นถูกถ่ายทอดจากผู้กุมอำนาจทางการเมืองมาสู่มวลชน และจากมวลชนย้อนกลับ (Feedback) ขึ้นไปสู่เบื้องบนอีกครั้งหนึ่ง ในสังคมเช่นนี้ การสื่อสารมวลชนเป็นสื่อสำคัญทางการเมืองเพราะเป็นสื่อถ่ายทอดข่าวสาร และเป็นตลาดเสรีของความคิดเห็น

3) สังคมซึ่งกำลังเปลี่ยนรูป (Transitional Society) เป็นสังคมซึ่งอยู่ในระดับระหว่างสังคมโบราณและสังคมสมัยใหม่ คือ สังคมที่กำลังพัฒนาจากสังคมโบราณแต่ยังไม่บรรลุถึงความสำเร็จที่จะเป็นสังคมสมัยใหม่อย่างแท้จริง ในสังคมชนิดนี้ อำนาจทางการเมืองยังไม่กระจายออกไปสู่ประชาชนอย่างแท้จริง แต่มวลชนเริ่มมีสิทธิมีเสียงทางการเมือง (Political Participation) ในสังคมเช่นนี้ กลุ่มชนที่สำคัญ คือ ผู้นำสมัยใหม่ซึ่งอาจเป็นผู้ได้รับการศึกษาดีตระหนักในภาวะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผู้นำสมัยใหม่เหล่านี้เป็นพลังสำคัญในสังคมแบบนี้ เพราะเป็นผู้ผลักดันมวลชนรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่น กลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา ในสังคมซึ่งกำลังเปลี่ยนรูป การสื่อสารมวลชนเริ่มพิชิตเกิดขึ้นฉะนั้นการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนอาจไม่สมบูรณ์เช่นในสังคมสมัยใหม่ คือ ยังไม่มีการถ่ายทอดสวนทิศทางระหว่างผู้มีอำนาจกับมวลชนอย่างแท้จริง บทบาทของการสื่อสารมวลชนในสังคมเช่นนี้ มักจะเป็นไปในรูปที่ผู้นำจะเป็นผู้ชี้ทางให้ประชาชนเข้าใจในสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม สำหรับสื่อมวลชนนั้นก็มีภาระหน้าที่เป็นพิเศษ คือ เป็นผู้นำและเป็นผู้สอนให้เข้าใจในบทบาททางการเมืองของตน

จากความหมาย และความสำคัญของการสื่อสารที่มีต่อการเมืองที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเราอาจสรุปได้ว่า การสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) หมายถึง การถ่ายทอดข่าวสาร หรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ระหว่าง รัฐบาล ประชาชน รวมถึงกลุ่มต่างๆ ในสังคม การสื่อสารทางการเมืองเป็นเครื่องมือที่สำคัญในระบบการเมือง หากพิจารณาตามแนวทางทฤษฎีระบบจะพบว่า การสื่อสารทางการเมืองเป็นทั้งปัจจัยนำเข้า (Input) และปัจจัยส่งออก (Output) ของระบบ

การเมือง กล่าวคือ ประชาชนสามารถส่งผ่านข้อเรียกร้อง รวมถึงความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อรัฐบาล นโยบายหรือผลงานของรัฐบาล ผ่านช่องทางการสื่อสารทางการเมืองไม่ว่าเป็นเป็นกลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง ผู้แทนของประชาชน รวมถึงสื่อมวลชน ไปสู่รัฐบาล ขณะที่ฝ่ายรัฐบาลเองสามารถนำเสนอแนะนโยบาย ข่าวสารจากทางรัฐบาลไปสู่ประชาชนโดยผ่านช่องทางการสื่อสารที่มีอยู่ สำหรับประเทศที่ปกครองในระบอบเผด็จการ รัฐบาลอาจใช้การสื่อสารทางการเมืองเป็นเครื่องมือในการโน้มน้าว หรือโฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนเชื่อมั่นและยอมรับในรัฐบาล จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ระบบการปกครองแบบใด การสื่อสารทางการเมืองก็มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่และการพัฒนาระบบการเมืองทั้งสิ้น สำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การสื่อสารทางการเมืองแบบสองทางเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง

จะเห็นได้ว่าระบบการเมืองนั้นมีผลต่อลักษณะ และรูปแบบการสื่อสารทางการเมือง กล่าวคือ ในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้น รัฐบาล ประชาชน พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในสังคมจะมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เรียกร้อง แสวงหาข้อมูลข่าวสาร และการสื่อสารทางการเมือง ภายใต้บรรยากาศเช่นนี้ทำให้รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยเป็นการไหลของข้อมูลข่าวสารทางการเมืองแบบสองทาง(Two-ways Flow) ที่ประชาชนสามารถส่งผ่านความคิดเห็น ข้อเรียกร้อง หรือข้อมูลข่าวสารกลับไปยังรัฐบาลได้ และเป็นการไหลของข้อมูลข่าวสารทางการเมืองในแนวดิ่งผสมกับแนวนอน ขณะที่ระบบการเมืองแบบเผด็จการนั้น ประชาชนจะมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น หรือการสื่อสารทางการเมืองที่จำกัด โดยรัฐบาลจะเป็นผู้ควบคุมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชน ย่อมส่งผลให้รูปแบบของการสื่อสารทางการเมืองที่พบนั้นเป็นการไหลของข้อมูลข่าวสารทางการเมือง แบบทางเดียว (One-way Flow) คือ รัฐบาลจะเป็นผู้ส่งข่าวสารให้ประชาชนแต่เพียงฝ่ายเดียว และเป็นการไหลของข้อมูลข่าวสารทางการเมืองในแนวดิ่ง หรือแนวดิ่ง คือ รัฐบาลจะเป็นผู้ส่งข่าวสารลงมาให้ประชาชนเพียงฝ่ายเดียว

แบบจำลอง และองค์ประกอบการสื่อสารทางการเมือง

แบบจำลอง (Model) คือสิ่งที่มนุษย์คิด และเขียนขึ้น โดยความคิดนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้ ความเข้าใจ ความสนใจ และความชำนาญของแต่ละคน สำหรับแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองได้มีนักคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองหลายท่าน ได้เสนอแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ กัน อาทิเช่น John W.Ellsworth, Harold D.Lasswell, Karl W.Deutsch, Norman Nie เป็นต้น แนนอนว่าไม่มีแบบจำลองใดที่สมบูรณ์ที่สุด และไม่มีแบบจำลองใดที่ถูกหรือผิดโดยสิ้นเชิง ความสำคัญของแบบจำลองอยู่ที่แบบจำลองนั้นสามารถนำไปใช้ได้มากน้อยแค่ไหน แบบจำลองที่จะนำเสนอในที่นี้จะสะท้อนความรู้ ความเข้าใจและความสนใจของผู้สร้าง ซึ่งในที่นี้จะนำเสนอแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของ Gurevitch & Blumler (1977)

จากแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองข้างต้นสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) ในระดับผู้ส่งสาร จะประกอบด้วยกลุ่มบุคคล 2 กลุ่มใหญ่ ๆ กลุ่มแรกคือ แหล่งข่าวซึ่งอาจจะเป็นรัฐบาล เจ้าหน้าที่รัฐ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลักดันฝ่ายประชาชน ฯลฯ และอีกกลุ่มหนึ่งคือ สื่อมวลชน ในบางกรณี สื่อมวลชนอาจจะทำหน้าที่เป็นเพียงช่องทางนำเสนอข่าวสารข้อมูลแหล่งข่าวส่งมาให้ แต่ในหลายกรณีสื่อมวลชนเองก็สามารถจะแสดงบทบาทเป็นผู้ส่งข่าวสารทางการเมืองได้ เช่น ในรูปแบบของบทวิเคราะห์ทางการเมือง การตั้งฉาหราม เป็นต้น

2) เนื้อหาของข่าวสาร จะมีลักษณะพิเศษเฉพาะ คือเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในความหมายของการจัดสรร การต่อสู้ แย่งชิง ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ คุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของเนื้อหาทางการเมืองก็คือ เป็นเรื่องราวที่อยู่ในปริณิณของสาธารณะ (Public Affairs) เช่น เรื่องการเลือกตั้ง การแก้ไขกฎหมาย การทำงานของหน่วยงานของรัฐ ฯลฯ ตัวบุคคลที่อยู่ในข่าวสารจึงเป็นบุคคลสาธารณะ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก็เป็นผลประโยชน์ของส่วนรวม

3) ช่องทางสำหรับการได้มาซึ่งข่าวสารและการเผยแพร่ข่าวสารนั้น มีทั้งรูปแบบที่เป็นแบบฉบับ เป็นทางการ เช่น พรรคการเมืองเปิดแถลงข่าว นายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์ ฯลฯ รวมทั้งรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งสื่อมวลชนสามารถควบคุมช่องทางได้มากขึ้น เช่น การเจาะข่าวด้วยการค้นคว้าเอกสาร หรือเลือกสัมภาษณ์ข้าราชการชั้นผู้น้อยที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับเหตุการณ์ เป็นต้น

คุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของการสื่อสารทางการเมืองก็คือ เป้าหมายของการส่งข่าวสาร ดังที่กล่าวมาแล้วว่าการเมือง เป็นเรื่องของการใช้อำนาจมาจัดการกับสถานะที่เป็นอยู่ให้เป็นไปตามเจตจำนงของผู้กระทำการ ดังนั้น การสื่อสารทางการเมืองย่อมเป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ (Persuasive Communication) ด้วยคุณลักษณะดังกล่าว ทำให้ภาพลักษณ์ของการสื่อสารทางการเมืองในสายตาของประชาชนทั่วไปมักมีลักษณะเป็น การสื่อสารที่มีเป้าหมายเพื่อการครอบงำ (Manipulative Purpose) ซึ่งดูติดลบยิ่งไปกว่าการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวเสียอีก และอาจมาจากคุณลักษณะดังกล่าวนี้เองทำให้

ประชาชนส่วนหนึ่งมีปฏิกิริยาตอบโต้กับการสื่อสารทางการเมืองอยู่ 2 แบบ แบบแรกคือ กลัวและหลีกเลี่ยงที่จะสื่อสาร (เช่น กลุ่มผู้หญิงที่ไม่อยากยุ่งกับการเมือง เพราะเป็นเรื่องโหดร้าย สกปรก) อีกแบบหนึ่งคือทำให้คนเบื่อ และเลิกติดตามข่าวสารทางการเมือง ปฏิกิริยาทั้งสองแบบนี้ล้วนเป็นอันตรายอย่างยิ่งสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีเงื่อนไขแบบแรก คือ ประชาชนต้องตัดสินใจเองและปกครองตัวเองด้วยการติดตามข่าวสารทางการเมืองอย่างเพียงพอ

การสื่อสารทางการเมืองผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต

การสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Interconnected-Network) นั้น หมายถึง เครือข่ายคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงคอมพิวเตอร์นับล้านๆ เครื่องทั่วโลกเข้าด้วยกัน โดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นอุปกรณ์ปลายทางในการรับส่งข้อมูลข่าวสารภายใต้มาตรฐานการรับส่งข้อมูลที่เหมือนกัน (Protocol) ซึ่งคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้อินเทอร์เน็ตเหนือกว่าการสื่อสารข้อมูลในยุคก่อนๆ คือ ความสามารถในการรับส่งข้อมูลได้หลายประเภทไม่ว่าจะเป็นในรูปของตัวอักษร ภาพกราฟิก รวมทั้งเสียงและภาพเคลื่อนไหว ซึ่งสิ่งเหล่านี้รวมเรียกว่า สื่อประสม(Multimedia) และยังมีคุณสมบัติพิเศษอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การแสดงข้อมูลในลักษณะที่มีค่าบางค่า หรือหลายค่าในเอกสารที่เชื่อม (Link) ไปยังเอกสาร หรือไฟล์อื่นได้ ทั้งหมดนี้รวมอยู่ในซอฟต์แวร์ที่เรียกว่า world wide web หรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า “เดอะเว็บ”

ในโลกปัจจุบันซึ่งเป็นโลกที่อยู่ภายใต้อำนาจอันยิ่งใหญ่ของรัฐบาล และโยงใยของธุรกิจขนาดใหญ่ อินเทอร์เน็ตเป็นเพียงสื่อเดียวในขณะนี้ที่ทำให้บุคคลธรรมดาสามารถแสดงออกได้อย่างมีเสรีภาพ โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตจากบุคคล หรือองค์กรใด ๆ ก่อน หรือต้องใช้ทุนอย่างมหาศาลเหมือนสื่อโทรทัศน์ ผู้ที่เชื่อมต่อคอมพิวเตอร์ของตนเองเข้ากับระบบอินเทอร์เน็ตก็สามารถส่งสารใด ๆ ออก หรือรับสารใด ๆ เข้าได้อย่างอิสระ ดังนั้นการมีอินเทอร์เน็ตเกิดขึ้นจึงเป็นเสมือนกับการทำลายศักยภาพของชนชั้นนำในการที่จะควบคุมการไหลของข่าวสารไปสู่ประชาชน หรืออาจกล่าวได้ว่าเทคโนโลยีการสื่อสารยุคใหม่ เช่น การสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนั้นอาจเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย และเสรีภาพที่มากกว่าเดิม กล่าวคือ ประชาชนสามารถที่จะนั่งอยู่ที่บ้านแล้วส่งความคิดเห็นผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไปยังรัฐบาล หรือผู้แทนราษฎรของพวกเขา เพื่อที่จะบอกว่าพวกเขารู้สึกอย่างไรกับการทำงานของบุคคลเหล่านั้น ประชาธิปไตยสำหรับประชาชนก็จะมีค่ามากกว่าการเข้าไปหย่อนบัตรลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แล้วก็ปล่อยให้ผู้ที่เราเลือกเข้าไปเป็นผู้แทนราษฎรทำอะไรกับประเทศของเราก็ได้ จนกระทั่งครบ 4 ปีจึงมีการเลือกตั้งใหม่

นอกจากนี้แล้วอินเทอร์เน็ตยังเป็นสื่อชนิดแรกที่ทำให้หลักการประชาธิปไตยในเรื่องเสรีภาพในการพูด และการปกครองตนเองของประชาชนมีบทบาทมากขึ้น และมันยังอาจเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มพลังทางสังคมกันได้ง่ายขึ้นอีกด้วย เนื่องจากในการสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนั้น บุคคลสามารถที่จะมีการติดต่อสื่อสารกันได้ตลอดเวลา ทำให้เกิดสภาพที่ไม่คำนึงถึงสถานที่ทางกายภาพ และไม่คำนึงถึงเวลาขึ้น คนที่มีความเห็นคล้ายกัน หรือมีความสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกันก็จะไปเกาะกลุ่มกันเกิดเป็นกลุ่มของชุมชนเทียม ตัวอย่าง กลุ่มผู้ที่มีความสนใจในเรื่องของการเมืองก็จะใช้ USENEWS GROUP หรือใช้กระดานข่าว (Web Board) ที่มีหัวข้อเกี่ยวข้องกับการเมืองในเว็บไซต์แห่งใดแห่งหนึ่งเข้าไปพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมด้วยกันตามเวลาที่ต้องการจนเกิดจิตสำนึกความเป็นชุมชนเดียวกัน ทั้ง ๆ ที่สังกัดอยู่ในสังคมที่ต่างกัน เช่น อยู่คนละประเทศ คนละเมือง เป็นต้น

Robert A.Dahl กล่าวว่า เทคโนโลยีทางการสื่อสารมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยในประเทศต่าง ๆ ซึ่งประชาธิปไตยสามารถเกิดขึ้นได้ภายใต้บรรยากาศเช่นนี้โดยประเทศต่าง ๆ มีความก้าวหน้าในประเด็นสาธารณะโดยผ่านประชาธิปไตยทางเทคโนโลยี (Teledemocracy) ทางด้าน Lawrence Grossman มองว่าประชาธิปไตยในยุคคลื่นลูกที่สามถูกพัฒนาโดยเทคโนโลยี ตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา ประชาธิปไตยแบบตัวแทนเปลี่ยนรูปแบบเป็นประชาธิปไตยทางตรง ซึ่งถือกำเนิดมากกว่า 2,000 ปีแล้ว ในนครรัฐกรีก แต่สมัยใหม่นี้สาธารณรัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Republic) อันมีการนำเทคโนโลยีทางการสื่อสารเข้าใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง และดำเนินการเคลื่อนไหวเพื่อมุ่งสู่ความเป็นประชาธิปไตยทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Democracy) ไม่เพียงเท่านั้น Nicholas Negroponte ยังคาดการณ์ว่า ความเป็นรัฐชาติจะสูญหายไปภายใต้อิทธิพลของเทคโนโลยีสมัยใหม่

Bruce Bimber นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย แคลิฟอร์เนีย ซานตา บาร์บารา ได้ทำโครงการวิจัยในหัวข้อที่ว่าด้วย รัฐบาลและการเมืองผ่านเครือข่าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะดูผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศที่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตสาธารณะ(Public Life) ของพลเมืองในสหรัฐอเมริกาได้อย่างไรบ้าง โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่าด้วยอิทธิพลของอินเทอร์เน็ตต่อโครงสร้างทางการเมือง ซึ่งจะเป็นการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการเมืองในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่ง Bimber ตั้งข้อสันนิษฐานไว้ในเบื้องต้นว่า การสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนั้นอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ใน 2 แนวทาง คือ

แนวทางแรกนั้น คือแนวคิดที่เรียกว่า Populist คือการที่สื่ออินเทอร์เน็ตจะทำให้ปัจเจกชนมีอิทธิพลต่อรัฐบาล และระบบการเมืองมากขึ้น เนื่องจากบุคคลเหล่านั้นสามารถที่จะติดต่อผ่านอินเทอร์เน็ตไปถึงบุคคลต่างๆ ในรัฐบาลได้โดยตรง โดยที่ไม่เพียงแต่พวกเขาจะสามารถติดตามข่าวสารการเมือง และแสดงความคิดเห็นของเขาไปยังรัฐบาลได้เท่านั้น แต่ยังทำให้เขาสามารถที่จะลดการพึ่งพาทั้งในระหว่างปัจเจกชนด้วยกัน และในระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทางการเมืองอีกด้วยหน้าที่และบทบาทของอินเทอร์เน็ตในแนวคิดนี้ก็คือ มันจะเป็นตัวช่วยอำนวยความสะดวกในการสำรวจประชามติระดับชาติ เพราะอินเทอร์เน็ตทำให้รัฐบาลได้รับปฏิกิริยาตอบกลับจากพลเมืองได้ในทันทีทันใด และในทางกลับกันรัฐบาลก็อาจชี้แจงให้ประชาชนได้รับทราบข่าวสาร และการตัดสินใจของรัฐบาลได้ในทันทีทันใดเช่นกัน ประชาชนก็จะพึงพิงองค์กรที่ทำหน้าที่ในการผลิตข่าวสาร (เช่น สื่อมวลชน) กลุ่มผลประโยชน์ สมาคม สหภาพแรงงาน ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญ ข้าราชการ และชนชั้นนำอื่น ๆ น้อยลง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า อินเทอร์เน็ตนั้นทำให้ปัจเจกชนมีอิทธิพลต่อระบบการเมืองได้มากขึ้น และลดอิทธิพลของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารทางการเมืองในกระบวนการสื่อสารทางการเมืองแบบดั้งเดิมลงไป ซึ่งผู้ส่งสารเหล่านี้เปรียบเสมือนผู้ที่มีอำนาจครอบงำในการสื่อสารทางการเมือง ดังนั้นยังพลเมืองมีศักยภาพมากขึ้นเท่าใดในการติดต่อกับรัฐบาลโดยตรง เขาก็ยิ่งจะมีอำนาจมากขึ้นในการจัดการทางการเมือง และยิ่งเขามีอำนาจในการจัดการมากขึ้น ก็ยิ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพวกเขาในฐานะปัจเจกชนชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งทุกวันนี้ถ้าในฐานะปัจเจกชนแล้วพวกเขาแทบจะไม่มีอำนาจต่อรองทางการเมืองเลย ซึ่งสาระสำคัญของแนวคิด Populist คือความสามารถในการสื่อสารคือปัจจัยที่จะจำกัดการเข้าไปถึงการกับการเมือง และการมีอิทธิพลต่อระบบการเมืองของแต่ละบุคคล ซึ่งในทรรศนะของแนวคิดนี้ การสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจะทำให้เกิดการกระจายอำนาจในการสื่อสาร และเพิ่มทางเลือกในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนสำหรับแนวทางที่สองที่เรียกว่า Community นั้น Bimber ตั้งข้อสันนิษฐานเบื้องต้นไว้ว่าบทบาททางการเมืองของสื่ออินเทอร์เน็ตนั้น คือการสร้างสรรค์และการทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของ “ชุมชน” (Community) เทคโนโลยีทางการสื่อสารใหม่ๆ นั้น จะนำมาซึ่งการปรับปรุงระเบียบทางสังคม และเทคโนโลยีแบบใหม่นั้นจะทำให้กลุ่มชุมชนในระดับชาติ (National Polity) มีกิจกรรมร่วมกันได้ราวกับว่าเป็นชุมชนของคนบ้านใกล้เรือนเคียงที่กำลังพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน การสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนั้นทำให้ความห่างไกลทางกายภาพไม่มีผลต่อการเกิดขึ้นและการคงอยู่ของชุมชนอีกต่อไป “ชุมชน” นั้นสามารถที่จะเกิดขึ้นได้เสมอเมื่อบุคคลหนึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ผ่านเครือข่ายเป็นระยะเวลานานพอที่พวกเขาจะพัฒนาความสัมพันธ์นั้นให้ยั่งยืนขึ้น โดยที่ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องระยะทาง พื้นที่ หรือแม้แต่ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต ทำให้เกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในลักษณะที่ก้าวข้ามเขตแดนทางการเมือง (Political Boundaries) การเกิดขึ้นของชุมชนบนอินเทอร์เน็ต นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในการสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ กล่าวคือ เกิดการยกระดับการสื่อสารแนวตั้งระหว่างสังคมและรัฐบาล, เกิดการยกระดับการสื่อสารแนวนอนภายในสังคมด้วยกัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทั้งสองรูปแบบเกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน ภายในเวลาอันรวดเร็วที่ผ่านมารวมกลุ่ม หรือการสร้างชุมชนทางการเมืองในทางกายภาพเป็นที่ยากลำบากในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดหลายด้าน อาทิ เงื่อนไขด้านเวลา, เงื่อนไขด้านสถานที่, เงื่อนไขด้านสภาพสังคม หรือค่านิยมในสังคม ล้วนแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างชุมชนทางการเมือง แต่เมื่ออินเทอร์เน็ตถือกำเนิดขึ้นทำให้ข้อจำกัดกล่าวลดลงไป การเกิดชุมชนทางการเมืองบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสามารถทำได้เมื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากอินเทอร์เน็ตตามแนวคิดของ Bimber ทั้งสองแนวทางแล้ว

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ความแตกต่างของแนวคิด Populist และ แนวคิด Community ก็คือแนวคิดแรกนั้น เน้นที่การเปลี่ยนแปลงทางด้านการสื่อสารจากพลเมืองไปยังรัฐบาล หรือเป็นผลกระทบในแนวดิ่งระหว่างสังคมกับสถาบันทางการเมือง ทำให้เกิดการสื่อสารสองทาง (Two-ways Communication) เกิดขึ้น ในขณะที่แนวคิดหลังเน้นที่การขยายขอบเขตทางด้านการสื่อสารระหว่างพลเมืองด้วยกันเอง หรือเป็นผลกระทบของการสื่อสารในแนวนอนระหว่างปัจเจกชนกับปัจเจกชนในสังคม ซึ่งทั้งสองด้านนั้นต่างก็เป็นผลกระทบของเทคโนโลยีทางการสื่อสารแบบใหม่ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอาจกล่าวได้ว่า ปัจจุบันอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในกระบวนการสื่อสารทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทย จากการศึกษาของพัสนัย นุตาลัย เรื่องการเมืองของชนชั้นกลางกับการใช้สื่อมวลชน พบว่า ช่องทางการสื่อสารทางการเมืองของชนชั้นกลางในประเทศไทยประกอบด้วยช่องทางการสื่อสารทางการเมืองหลัก ๆ อยู่ 4 ช่องทาง คือ วิทยุ, โทรทัศน์, หนังสือพิมพ์ รวมถึงอินเทอร์เน็ต จากแผนภาพ จะพบว่าแบบแผนของรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองของชนชั้นกลาง แบ่งเป็น 4 แบบ คือ

- 1) แบบแผนของการเป็นผู้รับสารเพียงอย่างเดียว เป็นการรักษาสถานะของผู้รับข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ โดยไม่มีเป้าหมายในการเป็นผู้ส่งสาร
- 2) แบบแผนของการเป็นผู้รับสาร และเป็นผู้ส่งในการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยเพิ่มจากแบบแรก คือ มีบทบาทเป็นผู้ส่งสารในการสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น ครอบครัว เพื่อนฝูง กลุ่มผู้สนใจร่วมกัน
- 3) แบบแผนของการเป็นผู้รับสาร และเป็นผู้ส่งในสื่อสารมวลชน โดยเพิ่มเติมจากกลุ่มแรก คือ เล่นบทบาทเป็นผู้ส่งสาร

ช่องทางสื่อสารมวลชนด้วยการเขียนจดหมายบ้าง เป็นแหล่งข่าวบ้าง เขียนบทความไปลงตามหนังสือพิมพ์บ้าง

4) แบบแผนของการเป็นผู้รับสาร และเป็นผู้ส่งในการสื่อสารแบบเครือข่าย โดยเพิ่มเติมจากกลุ่มแรก คือ ได้เล่นบทเป็นผู้ส่งสารในระบบการสื่อสารแบบสมัยใหม่ที่สร้างกลุ่มเครือข่ายขึ้นมาด้วยความช่วยเหลือของเทคโนโลยีการสื่อสารแบบใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต

บทสรุป

บทวิเคราะห์การสื่อสารทางการเมือง เป็นการแลกเปลี่ยน อภิปราย ถ่ายทอดข่าวสารทางการเมืองต่าง ๆ ระหว่างสมาชิกในสังคมการเมือง ทำให้สมาชิกต่าง ๆ สามารถเป็นส่วนหนึ่งของสังคมการเมืองนั้น ๆ ด้วย เพราะการสื่อสารทางการเมืองในแต่ละสังคมการเมืองนั้นจะเป็นเช่นไร ย่อมขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองของแต่ละสังคมนั้นด้วย หากเป็นสังคมประชาธิปไตย การสื่อสารทางการเมือง ย่อมมีอิสระ และหลากหลายรูปแบบ การสื่อสารทางการเมือง ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง โดยที่ระบบการเมืองหรือรัฐบาลจะได้หาช่องทางให้ประชาชนได้รับทราบนโยบาย และกิจกรรมของรัฐบาลกับการที่ประชาชนจะได้เรียนรู้ถึงนโยบาย และกิจกรรมต่าง ๆ จะมีผลกระทบกับต่อประชาชน โดยมีที่เกี่ยวกับบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปหรือมากกว่านั้น เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการเมือง เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันทางการเมือง

จะทำให้เห็นช่องทางการสื่อสารทางการเมือง ช่องทางการสื่อสารที่เป็นองค์กรประกอบด้วยสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ระบบราชการ หรือกลุ่มมวลชนอื่น ๆ ที่สามารถเชื่อมประชาชนเข้ากับผู้นำได้ ซึ่งองค์กรเหล่านี้ อาจมีโครงสร้างที่ถาวร หรือกึ่งถาวรก็ได้ และอาจไม่จำเป็นที่จะต้องทำหน้าที่ติดต่อกันช่องทางการสื่อสารประเภทกลุ่ม ช่องทางการสื่อสารลักษณะนี้จะมีลักษณะถาวรแต่มีความเป็นสถาบันและแพร่หลายน้อยกว่า และทำให้ข่าวสารสาธารณะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ตลอดจนทำให้การเผยแพร่ข่าวสารกลายเป็นกิจการที่มีบทบาทสำคัญในสังคม ประชาชนก็สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง โดยอาศัยสื่อมวลชนช่องทางการสื่อสารสำหรับการแสดง และการรวบรวมผลประโยชน์ช่องทางนี้ จะไม่ถูกนำมาใช้ตลอดเวลา แต่จะใช้เฉพาะบางเวลาและเหตุการณ์ที่เหมาะสม เช่น การออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง

เพราะมีบทบาทของการสื่อสารในทางการเมืองการสื่อสารมวลชนมีบทบาทในทางการเมืองโดยเราสามารถพิจารณาได้นับตั้งแต่ช่วงที่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ.2475 เป็นต้นมา กระบวนการสื่อสารมวลชนยังเข้ามามีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ชัดเจน ดังข่าวที่ชี้ให้เห็นชัดคือ ข่าวการประกาศคำสั่งกระทรวงมหาดไทยให้ตำรวจ จดชื่อคนที่มิหัวคอมมิวนิสต์ แล้วส่งเพื่อพิจารณาโทษ (เดลินิวส์, 1 กันยายน 2493: 1) ในสมัยของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม หรือข่าวจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใช้สื่อรัฐตอบโต้ฝ่ายค้านและจะจัดการกับฝ่ายค้านรวมทั้งสื่อที่อยู่ตรงข้ามรัฐบาล (เดลินิวส์, 9 สิงหาคม 2501: 1) ขณะที่บทบาทนี้สื่อได้แสดงชัดเจนในยุคสมัยที่รัฐบาลมาจากการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ ที่แสดงความเห็นผ่านสื่อได้ชัดเจนในกลุ่มข่าวเกี่ยวกับกำกับการเลือกตั้ง การแต่งตั้งฝ่ายบริหาร การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล ที่เปิดกว้างมากที่สุดบทบาทนี้คือช่วงสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรีที่เปิดเสรีให้สื่อรายงานข่าวที่เป็นจริงทุกด้านให้ประชาชนได้รับทราบ และได้ประกาศยกเลิก ประกาศของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 หรือ ป.ร.42 ซึ่งเป็นประกาศควบคุมเสรีภาพสื่อมวลชนกลุ่มหนังสือพิมพ์ที่ชัดเจน (เดลินิวส์, 25 พฤษภาคม 2533: 4) ขณะที่ยุคช่วงพ.ศ. 2535-2552 ท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารและการเปิดกว้างของรัฐธรรมนูญ ทำให้สื่อมวลชนมีความหลากหลาย ทั้งโครงสร้าง และที่มา รวมทั้งวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งสื่อที่แตกต่างกัน เพราะสื่อไม่ได้อยู่ในการควบคุมของรัฐแบบเบ็ดเสร็จดังอดีตจนอาจจะกล่าวได้ว่า ณ ปัจจุบัน ความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองของประชาชน เป็นผลจากการเรียนรู้ผ่านสื่อมวลชนมากกว่าการเรียนรู้โดยตรงจากสถาบันการศึกษาหรือจากช่องทางการสื่อสารอื่น ๆ

ดังนั้นจึงมีเครื่องมือในการตรวจสอบทางการเมืองบทบาทการเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบทางการเมือง ถือเป็นบทบาทที่สำคัญของสื่อมวลชนในการแสดงออกทางการเมืองตามทฤษฎีเสรีนิยม เพราะการแสดงออกในบทบาทด้านนี้จะเป็นตัววัดว่า เป็นการเปิดกว้างในการให้เสรีภาพกับสื่อมวลชน ที่ถือว่าเป็นการให้เสรีภาพของคนทุกกลุ่มในสังคมและการเมืองในสมัยที่รัฐบาลมาจากการปฏิบัติ รัฐประหาร หรือมาจากการมีฐานอำนาจทางการเมืองทหารหนุนหลัง จะพบบทบาทนี้ของสื่อมวลชนไม่มากนักหรือไม่เต็มบทบาท อย่างเช่นสมัยของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีข่าวการคัดค้านการที่รัฐบาลพาประชาชน 18 ล้านคนเข้าร่วมสงครามเกาหลี (เดลินิวส์, 5 กรกฎาคม 2493: 6)

เพราะมีการทำหน้าที่ในการตรวจสอบทางการเมืองโดยมีสาระสำคัญ คือทำให้ประชาชนได้รับรู้ว่าในขณะนี้กำลังเกิดอะไรขึ้นในสังคมด้วยการตรวจตรา (Surveillance) หรือการแจ้งเหตุ (Monitoring) การให้การศึกษาแก่ประชาชนถึงความหมาย และความสำคัญของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นการเสนอประเด็นทางด้านนโยบายเพื่อให้มีการถกเถียง แลกเปลี่ยนทางการเมือง หรือแสดงความคิดเห็นสาธารณะ โดยเฉพาะต้องเปิดโอกาสต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง หลากหลาย ซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีประชาธิปไตย การ

ตรวจสอบรัฐบาล และสถาบันทางการเมืองทั้งหลายให้ดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นช่องทางสำหรับสนับสนุนความคิดเห็นทางการเมือง เช่น พรรคการเมืองต้องการช่องทางในการนำเสนอนโยบาย หรือโครงการต่าง ๆ หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า สื่อสารมวลชนมีบทบาทอย่างสำคัญเป็นการพัฒนาสังคมประชาธิปไตย กล่าวคือ รากฐานของสังคมประชาธิปไตย “ความคิดเห็นสาธารณะ” จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อประชาชนมาพบปะกันในเวทีสาธารณะ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างอิสระเสรี มีเหตุผล และมีจิตใจที่วิพากษ์ต่อการทำของรัฐ นี่คือรูปแบบที่สำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง เป็นบทบาทจากทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ยึดถือแนวคิดการเปิดเสรีภาพให้กับสื่อมวลชนอย่างเต็มที่ ซึ่งมีการให้เสรีภาพสื่อมวลชนที่แตกต่างกัน แต่ในปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยทำให้ใคร กลุ่มใด ๆ เป็นเจ้าของสื่อ โดยเฉพาะสื่อสมัยใหม่และใช้ประโยชน์ได้ไม่มีขีดจำกัด นอกเหนือการที่จะควบคุมได้ดังอดีต ทำให้บทบาทนี้มีความหลากหลายมากขึ้น และบางครั้งก็ทำให้เกิดปัญหาต่อสังคมเช่นกัน เพราะคนบางกลุ่มใช้ประโยชน์จากสื่อเพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือพวกพ้องตัวเองมากกว่าที่จะมองความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นหลัก

ดังนั้นได้มีแนวทางพัฒนาบทบาทสื่อมวลชนเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองสำหรับแนวทางพัฒนาสื่อมวลชนควรจะเริ่มต้นจากการบริหารจัดการภายในองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยองค์กรสื่อมวลชนควรจะต้องเป็นอิสระจากรัฐบาล ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจทุนเจ้าของสื่อหรือทุนทางการเมือง มีการพัฒนาบุคลากรภายในองค์กร ให้มีความรู้ความสามารถ ในงานข่าวสารทางการเมืองอยู่เสมอ และต้องยึดถือการทำเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก และไม่ใช่เสรีภาพที่มีในการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนในการปลุกเร้า ใช้ความรุนแรง ด้วยการบิดเบือนข้อเท็จจริงขณะที่องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน จะต้องทำหน้าที่ กำกับดูแลเรื่องจรรยาบรรณ จริยธรรม คุณธรรมของสื่อมวลชน ด้วยการไม่ให้ร้ายผู้อื่น หรือละเมิดสิทธิของผู้อื่นที่ชัดเจน เพื่อคุ้มครองผู้เกี่ยวข้อง และมีความพร้อมที่จะตรวจสอบสื่ออย่างจริงจัง ไม่ใช่มีไว้เพื่อพิทักษ์ประโยชน์สื่อด้วยกันเอง ส่วนองค์กรภาคประชาสังคม จะต้องเป็นตัวแทนของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ด้วยความตื่นตัว เพื่อที่จะทำให้สื่อมีความหวาดกลัวนำไปสู่การปรับพฤติกรรม ขณะเดียวกันกฎหมายการควบคุม ควรต้องมีความทันสมัยและสามารถบังคับได้อย่างทั่วถึง สำหรับแนวทางในการพัฒนาสื่อมวลชนในด้านการแสดงบทบาททางการเมืองส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น แยกออกตามบทบาทในแต่ละด้านคือบทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง แนวทางในการพัฒนาและต้องไม่ซ้ำกัน ภายใต้ความกดดันของปัจจัยต่าง ๆ และบทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง ซึ่งในบทบาทนี้ สื่อมวลชนต้องพัฒนาให้เกิดความพร้อมของพื้นที่การนำเสนอข้อมูลที่มีองค์ประกอบต่อไปนี้เป็นคือให้คู่ขัดแย้งทางการเมืองใช้พื้นที่อย่างเท่าเทียมในประเด็นเดียวกันให้กลุ่มการเมืองอื่นที่ไม่ได้ขัดแย้ง หรือภาคประชาสังคม นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมใช้พื้นที่ในประเด็นที่ขัดแย้งให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบในประเด็นการเมืองได้ใช้พื้นที่อย่างทั่วถึงและเสมอภาคอย่างใดก็ตาม มีความเห็นจาก Almond and Verba เกี่ยวกับการสื่อสารกับการเมืองว่า เป็นสิ่งที่จะช่วยในการการมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือเป็นการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย (democratic competence) ซึ่งเป็นความรู้สึกทางการเมืองที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการมีข้อมูลข่าวสารที่เที่ยงตรงเกี่ยวกับประเด็นปัญหา และกระบวนการทางการเมือง รวมทั้งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้ข้อมูลข่าวสารในการวิเคราะห์ทำความเข้าใจกับปัญหาต่าง ๆ การที่บุคคลมีข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้นจะทำให้บุคคลมีการประเมินคุณค่าและกำหนดข้อตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคงขึ้น เช่น ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง บุคคลที่ตัดสินใจว่าจะลงคะแนนเสียงผู้ใดในระยะใกล้ ๆ กับวันเลือกตั้ง มักจะเป็นผู้ที่มีความรู้ข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัคร หรือนโยบายต่าง ๆ น้อยกว่าผู้ที่ได้กำหนดข้อตัดสินใจของตนไว้ล่วงหน้า

ซึ่งในปัจจุบันการสื่อสารทางการเมืองในประเทศไทยได้มีความเข้มข้นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเช่น กระบวนการสื่อสารทางการเมืองที่เป็นเทคโนโลยีที่สมัยและกลยุทธ์การสื่อสารแบบใหม่ คือการใช้อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ผ่านดาวเทียม, vdo link, phone-in เป็นต้นได้นำเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมืองของแต่ละฝ่าย ดังนั้นประชาชนที่ได้รับสื่อทางการเมืองหรือการสื่อสารในปัจจุบันต้องมีการพิจารณาอย่างพินิจพิเคราะห์ข้อมูลด้วยความระมัดระวัง และเสริมสร้างการเมืองภาคพลเมืองให้มีความเข้มแข็งและรู้เท่าทันนักการเมืองและพรรคการเมืองหรือกลุ่มทางการเมืองในแต่ละฝ่ายที่ขับเคลื่อนและต่อสู้ทางด้านความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน และทำอย่างไรจึงจะนำไปสู่ความสามัคคีของประชาชนรวมทั้ง ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาและเรียนรู้ประชาธิปไตยในสังคมไทย

บรรณานุกรม

- บัณฑิต นิจถาวร. (2562). **ไทยแลนด์ 4.0 กับการกำกับดูแลกิจการที่ดี**. คอลัมน์นิสต์ประจำคอลัมน์ "เศรษฐศาสตร์บัณฑิต"
จาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/640601> ค้นหาเมื่อ 8 เมษายน 2562
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. **การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย**. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
ปีการศึกษา 2541-2542.
- ปัญญา ฉายะจินตวงศ์, และรัชณี ภูตระกูล. (ม.ป.ป.) **ธรรมาภิบาลกับสังคมไทย**.
- พฤทธิสถาน ชุมพล. (2537). **ระบบการเมือง: ความรู้เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูนิวาสธรรมขันธ์. (2562). **การบริหารที่ตรวจสอบได้มีประสิทธิภาพ เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม**.
จาก <https://www.gotoknow.org/posts/292154> ค้นหาเมื่อ 8 เมษายน 2562
- ศรัณย์ นาคณอม. (2562). **IT Governance (ธรรมาภิบาลทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ)**. จาก <http://www.academia.edu>
ค้นหาเมื่อ 10 เมษายน 2562
- ศิริวรรณ เกษภูวณิกกุล. (2543). **ข้าราชการกับธรรมาภิบาลไทย**. วารสารธนากรักษ์ 3(23), พฤษภาคม – มิถุนายน.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2540). **การประยุกต์ทฤษฎีในการสื่อสาร หลักและทฤษฎีการสื่อสาร**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Almond และ Powell. (2524). อ้างใน เจตนาศักดิ์ แสงสิงแก้ว, “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมทางการเมืองกับการบริหาร
สังคมประเทศไทยของประชาชนในท้องถิ่นบางชั้น เขตเมืองบุรี กรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์
มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Chaffee. อ้างใน บุญทริกา เจียงเพ็ชร. (2531). “พฤติกรรมทางการเมืองทางการเมืองผ่านสื่อมวลชน สื่อบุคคล
Denton และ Woodward. อ้างใน Brian McNair. **An Introduction to Political Communication** (London:Routledge,
2003), p. 3. Ibid, pp. 133-160.
- Harold D.Lasswell, LéOŕsā¹ Dan Nimmo. **Political Communication and Public Opinion in America**
(California : Goodyear Publishing Company, 1978), p. 10.
- John V. Pavlik, “**Social and Cultural Consequences**”, New Media and The Information
Superhighway (Massachusetts: A Simon & Schuster Company, 1996), p. 317.
- Karl W. Deutsch อ้างใน อาคม สุวรรณกันทา, (2542). “การรายงานข่าวสืบสวนทางการเมืองในหนังสือพิมพ์ไทยและผลกระทบ
ต่อการรับรู้ของสังคม”. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Lucian W. Pye. อ้างใน วัฒนา พุทธิฐานนท์. **สื่อสารมวลชนกับสังคม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Robert A.Dahl. อ้างใน Bruce Bimber. “**The Internet and Political Transformation**”. [Online]. Available:
<http://www.polsci.ucsb.edu/faculty/bimber/transformation.html> (1 August 2006).